

Кизенко Василь,
*к. пед. н., провідний науковий співробітник відділу дидактики
Інституту педагогіки НАПН України, Україна*

РЕАЛІЗАЦІЯ ДИДАКТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ФАКУЛЬТАТИВНОГО НАВЧАННЯ

Основна спрямованість факультативного навчання - розширення кругозору учнів, їхньої обізнаності з різними сферами навколишнього світу, людського життя і діяльності, формування на цій основі

пізнавальних інтересів, сприяння самовизначенню особистості. Його організація не може бути раз і назавжди регламентованою, а навпаки, передбачає широку варіативність залежно від конкретних педагогічних умов - характеру змісту самого факультативного курсу, складу факультативної групи, особистості керівника тощо. Водночас вона має ґрунтуватися на певних основоположних принципах, які зумовлені пріоритетними функціями факультативного навчання на цьому ступені шкільної освіти і відображають його сутність та специфічні особливості. Для врахування усіх цих особливостей учнів необхідно створити відповідні умови, які передбачають передусім індивідуальний підхід до кожного з них [1, с. 18].

Учитель має зважати на головну умову відбору та використання наочного приладдя і засобів наочності у навчанні: з'ясувати, яку конкретну роль мають відігравати наочне приладдя і засоби наочності у вирішенні навчальних завдань, які дії викличуть в учнів наочне приладдя і засоби наочності, як співвідносяться дії учнів, зумовлені використанням наочного приладдя і засобів наочності з діями, які

мають виконувати школярі для вирішення навчальних завдань [2, с. 74-75]. Якщо ці дії не співвідносяться між собою, то наочне приладдя і засоби наочності не сприятимуть досягненню мети факультативного заняття.

Наочний матеріал, що реалізує ілюстративну функцію, може виконувати також пояснювальну функцію, тобто не лише ілюструвати зміст знань, а й інтерпретувати, показувати спосіб дії з матеріалом. Усі види наочності, використовувані у школі, І. С. Якиманська зводить до кількох типів за їх змістом і функціями [3, с. 33-34]:

1) натуральні, речовинні моделі (муляжі, геометричні тіла, макети різних предметів, технічні зразки), їхні перспективні зображення (фотографії, художні репродукції);

2) умовні графічні зображення, що різняться формами і змістом (рисунок, наочні зображення у системі аксонометричних, ізотермічних проєкцій, розрізи, ескізи, різні технічні й технологічні схеми тощо);

3) знакові моделі (графіки, діаграми, формули, рівняння, окремі математичні вирази і символи).

Для формування у школярів знань про властивості конкретних об'єктів ефективно застосовувати наочні зображення або моделі, які подібні до реальних об'єктів і є простими їх заміниками. Для засвоєння прихованих від безпосереднього сприймання властивостей і співвідношень, що не випливають із самого існування предметів, застосовують графічні зображення. Наразі беруть до уваги два основних моменти: 1) яку конкретну роль виконує наочний матеріал у засвоєнні об'єкта; 2) у якому співвідношенні перебувають предметний зміст і спосіб його наочного вираження стосовно об'єкта, що вивчається.

У практиці навчання не повно використовуються психологічні відмінності видів наочності. Дидактичний принцип наочності зосереджує увагу лише на доступності, виразності, ілюстративності зображень. Усе це, звичайно, необхідно, але цього недостатньо. Щоб вирішити питання, який вид наочності найоптимальніший, треба всебічно проаналізувати зміст і структуру знань з огляду на функцію, яку наочний засіб повинен виконати. Так, за доброї нагоди наочність може супроводжувати пояснення нового матеріалу чи бути засобом вирішення завдань, або випереджати виконання практичних робіт -

вимірювальних, лабораторних, виробничих тощо, чи виконувати функцію самостійного об'єкта аналізу і перетворення [3, с. 40-41].

Загальновідома роль технічних засобів навчання у підвищенні пізнавальної активності учнів, ефективності і якості заняття. Цьому сприяв випуск великої кількості діапозитивів і діафільмів для закладів загальної середньої освіти. Однак педагогічна і методична література застерігає від використання технічних засобів навчання як самоцілі, їх необхідно органічно поєднувати з наочним приладдям, керуючись триєдністю: необхідність - доцільність - психолого-педагогічна обґрунтованість.

Щоб ефективно застосувати технічні засоби навчання, вчитель повинен: 1) знати їхні можливості у викладанні певного навчального предмета; 2) уміти застосовувати технічні засоби навчання у тих навчальних ситуаціях, де це необхідно; 3) знати фонд технічних засобів навчання, розклад і зміст навчальних теле- і радіопередач зі свого предмета. Під час використання наочного приладдя, засобів наочності й технічних засобів навчання потрібно зважати на вікові й індивідуальні особливості учнів, специфіку змісту навчального матеріалу, а також свої особистісні якості (один учитель краще володіє мовою, інший - винахідливіший у конструюванні приладів тощо) [2, с. 75].

Комп'ютеризація освітніх закладів нині є неодмінною умовою розвитку країни. Мультимедійні технології роблять урок і факультативне заняття наочнішими, жвавішими, цікавішими, сучаснішими. Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) перетворює вчителя з авторитарного транслятора готових ідей на натхненника, здатного розбурхати інтелектуальний і творчий потенціал учня.

Демонстраційні матеріали розробок мають містити відео-, аудіо, фотоінформацію, анімацію, ілюстрації, які допоможуть дитині засвоїти урок. Серед найкращих елементів - інтерактивні таблиці, моделі, мультимедійні тренажери, ігри. Такі розробки дуже важливі для вивчення природничих наук, зазвичай на практичних заняттях. Адже не завжди на уроці є можливість самостійно провести потрібний дослід.

Отже, планування факультативних занять із застосуванням наочного приладдя і технічних засобів навчання передбачає:

виокремлення навчального матеріалу, для вивчення якого потрібно застосовувати наочні або технічні засоби, та визначення педагогічних цілей їх застосування; відбір наочного приладдя і технічних засобів, придатних для вирішення поставленого завдання; ознайомлення з наочним приладдям і технічними засобами, конкретизацію, уточнення завдання їх застосування; визначення місця відібраного приладдя або технічного засобу у процесі заняття; з'ясування методики роботи з наочним приладдям, технічними засобами на заняттях.

Список використаних джерел

1. Галина Васьківська, Василь Кизенко. Теоретико-методичні засади диференціації навчання в сучасній школі. *Рідна школа*, 2011. № 6. С. 15-20.
2. Фридман Л. М. Наглядность и моделирование в обучении. Москва: Знание, 1984. 80 с.
3. Якиманская И. С. Технология личностно-ориентированного образования. Москва: Сентябрь, 2000. 175 с.